

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. V. De Cattis; qui & Chatti, & Chassi, & Hassi; Cæsari verò, & aliis
ejusdem ætatis auctoribus falso nomine Svevi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Manheim. Verùm illi uti hanc suam opinionem satis tueri possint, vehementer ego ve-
reor. quidpe in istà Marcellini descriptione nihil singulare video, quod non multis ad
Nicura locis convenire queat. proinde etiam doleo, nullum certius istius munimenti
signum eum adposuisse. Tam immanem undarum impulsam ad ipsum ostium fluminis fuisse
dubito. tum non intelligo, quomodò munimentum Valentiniani inquietudine errantis in-
gentis amnis satis exemptum fuerit, si hodièque ad pontem arcis Manhemianæ Nicer Rheni
viam subinde tentat, noxiasque paludeis & inundationes immittit; quæ infixis palis ma-
gno opere ac sumtu silentium. de Trajani verò castello, quod in exemplum heic attrahitur,
10 quasi id quoque ad Rheni Mœniquæ confluentis fuerit exstructum, postea suo loco vide-
bimus, quàm falsa sit opinio.

Ceterùm idem auctor, lib. xxvii, de Valentiniani contra Vithigabium Alemanno-
rum regem, Vadomarii filium, expeditione: *Valentinianus cum Gratiano Rhenum trans-
gressus, indivisis agminibus quadratis ipse medius incedebat; Iovino, & Severo, magistris rei
castrensis, altrinsæcus ordinum latera servantibus, ne repentino invaderentur adsultu. protin-
susque inde ductantibus itinerum callidis exploratis accessibus per regiones longo ita porrectas,
sensim gradiens miles irritatior ad pugnandum, velut repertis barbaris minaciter infrendebat.
& quoniam, aliquot diebus emensis, nullus potuit, qui resisteret, inveniri; cuncta satorum &
tectorum, quæ viscebantur, injecta cohortium manu vorax flamma vastabat, præter alimenta,
20 quæ colligi dubius rerum eventus adigebat, & custodiri. Post hæc leniore gressu princeps ulterius
tendens, cum prope locum venisset, cui Solicinio nomen est, velut quodam obice stetit; doctus
procurantium relatione verissimâ, barbaros longè conspectos: & quæ sequuntur. De eadem
expeditione lib. xxx: Alemannis congressus, prope Solicinium locum, ubi insidiis penè perierat
circumventus, ad exitum ultimum delere potuit universos, ni paucos velox effugium tenebris
amandasset. Vadomarii regnum ex adverso Raurici opidi, in lævâ Danubii ripâ fuisse,
suprà dictum est. hunc igitur locum SOLICINIUM, haud alium esse judico, quàm
quod nunc opidum ad Nicrum annem *Sulzen* nuncupatur: olim fortè dictum *Sulzen*.*

Ptolemæus opidum Germaniæ habet *Ταρόδον*, TARODUNUM; ex adverso Hel-
veti, haud procul Rheni ripâ situm. Id viri docti nunc interpretantur opidum *Dornstet*,
30 xiv millibus passuum à Solicinio, versùs occasum æstivum, distitum. nec perinde ineptè
quidem; quum & vestigia nominis antiqui servare videatur, & in monte sit positum;
quem Taroduni situm indicat vox *dunum*, montem significans. Verùm tamen, quia
nimis longè hoc ab Rheni ripâ remotum; malim ego interpretari locum circa Fribur-
gium Brisigaviæ.

BUDORIS, ejusdem auctoris, videtur esse opidum *Buriach*, in marchionatu Badensi,
haud procul Durlaco.

CAP. V.

De CATTIS; qui & CHATTI, & CHASSI, & HASSI;

40 *Cæsari verò, & aliis ejusdem ætatis auctoribus, falso
nomine dicti SVEVI.*

TACITUS, sermone de Gallis Alemannis absoluto, *Ultra hos, inquit, Catti initium
sedis ab Hercynio saltu inchoant.* Horum sedes uti rectè designetur, pluribus antè
argumentis demonstrandum erit, eandem gentem Cæsari, in belli Gallici com-
mentariis, sæpè esse memoratam; sed falso nomine SVEVORUM.

Primum igitur argumentum est; quia *Svevi*, ut est in comment. iv, multis sæpè bellis
expertis, propter amplitudinem gravitatemque civitatis, finibus expellere *Vbios* non potuissent,
tamen *velitigales sibi fecerunt, ac multo humiliores infirmioresque redegerunt.* quod fieri non
50 potuit, nisi *Ubiis*, in Germaniâ etiam tum degentibus, *Svevi* isti fuissent finitimi. *Ubio-*
rum autem solo proximos fuisse ab oriente *Cattos*, post ostendetur. Secundò: quia Cæ-
sar (ut est comment. vi) *Vbiis imperat, ut pecora deducant, suaque omnia ex agris in opida
conferant: sperans, barbaros atque imperitos homines (Svevos) inopiâ cibariorum adductos, ad
iniquam pugnandi conditionem posse deduci.* Cæsar erat in *Ubiis*; ut satis ex contextu præ-
sentis historiæ liquet. cum *Svevis* igitur pugnare si voluit, prope illos adfuisse eum ne-
cesse est. Tertiò: quia Cæsar *Vbiis mandat, ut crebros exploratores in Svevos mittant,
quaque apud eos gerantur, cognoscant: illi imperata faciunt; & paucis diebus intermissis, refe-*
runt, Svevos omnes, posteaquam certiores nuntii de exercitu Romanorum venerant, cum

omnibus suis sociorumque copiis, quas cōgissent, penitus ad extremos finis sese recepisse. silvam esse ibi infinita magnitudinis, quæ appellatur Bacenis: hanc longè introrsus pertinere, & pro nativo muro objectam, Cheruscis à Svevis, Svevosque à Cheruscis, injuriis incursionibusque prohibere: ad ejus initium silvæ Svevos adventum Romanorum expectare constituisse. Heic si eos putas Cæsarem intellexisse Svevos, quos Tacitus, nempe quidquid inter Salam Albimque & inter Vistulam Danubiumque & mare septentrionale expanditur; quâ ratione, quæso, Ubiis paucis diebus potuerunt explorare, simulque Cæsari referre, Svevos ad extremos finis suos, id est, ad Vistulam, vel ad Danubium, quâ is Dacos Sarmatasque Jazygas tetigit, sese recepisse; quandoquidem illud flumen ab Ubiiorum finibus cccclxxx, hoc verò cccclx millibus passuum abfuit. Quartum argumentum est in iisdem verbis; ubi Cæsar silvam Bacenim, ait, pro nativo muro objectam, Cheruscis à Svevis, Svevosque à Cheruscis, injuriis incursionibusque prohibere. Cheruscis esse nunc Lunenburgienfis, Brunsvicensis, atque Magdeburgiensis, suo loco postea fati certis demonstrabitur argumentis, ab occasu igitur Cheruscis à Svevis istis silva Bacenis determinare non potuit, quia illic fuere Chauçi; & ultra Albim, ab septentrionibus Fosi: quorum nulli Svevi; nec Ubiis ullo modo finitimi. ab ortu Cheruscis erat Albis, ingens amnis, eoque aptior in terminum ac munimentum deligi, quàm silva; si Svevi isti Cæsariani ultra fuissent. At populi ultra Albim longius ab Ubiis distiti, quàm uti crebris cum his contendere bellis, veſtigaleisque sibi reddere potuerint. Ergo una reliqua est regio, à meridie, quæ Svevos hoscæ, simul Cheruscis, simul Ubiis propinquos, recipere potuit. ab hac Bacenis illa fuit silva; eodem haud dubiè tractu, ubi nunc etiam ingens ac celebratus visitur saltus, in perpetuo montium jugo, vulgari vocabulo *der Hartz*. citra hunc, in meridiem versùs, fuere Svevi Cæsariani; eodem scilicet tractu, quo CATI postea, sub Augusto, & Tiberio, ac reliquis imperatoribus, ab omnibus auctoribus conferuntur. Id verò maximè notandum, extremos Cæsarianorum Svevum finis eodem fuisse situ, quo initium silvæ Bacenis; quæ Svevos à Cheruscis, & Cheruscis à Svevis, injuriis incursionibusque prohibebat. unde liquidò colligitur, extremos sive ultimos Svevorum Cæsarianorum finis fuisse cis Albim, circa confluentem Salæ amnis. huc autem pertinuisse extremos Cattorum finis, mox ex Tacito comprobabo. De Cheruscis verò sic Tacitus, annal. xii: *Et prædâ famaque onusti, ad montem Taunum revertuntur: ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur, si Catti, cupidine ulciscendi, casum pugna præberent. Illi metu, ne hinc Romanus, inde Cheruscis, cum quis æternum discordant, circumgrederentur, legatos in urbem & obsides misere.* Quintum argumentum est: quia Cæsar, comment. iv, centum pagos habuisse Svevos adfirmat, quod de Taciti Svevis, trans Salam Albimque, intelligere absurdum foret, in tantâ regionum vastitate: præsertim quum unis Semnonibus, Svevorum parti, c tribuat pagos Tacitus, in libro de Germaniâ; & Plinius lib. iv, cap. xii, uni Hillevionum nationi, itidem Svevis, parteis Daniæ colentibus, 10. Aethicus sanè, obscurus ac minus probatus auctor (quem typis editum nondum vidi) ubi Svevorum ait c esse pagos, inter habitabiles, & inhabitabiles; ductus hoc ipso videtur errore, quòd Cæsarem de universis heic loqui Svevis intellexit. Ac ipse nescio Cæsar an non hac re deceptus fuit, quòd Semnonas Svevos audiverat c habere pagos, quos ille Cattos esse putavit, quia & hi tot habebant pagos. Sextum argumentum est in his Cæsaris verbis, comment. iv: *Cæsar paucos dies in Sigambrorum finibus moratus: omnibus vicis adificiisque incensis, frumentisque succisis, se in finis Ubiiorum recepit: atque his auxilium suum pollicitus, si à Svevis premerentur, hæc ab iis cognovit: Svevos, postquam per exploratores pontem fieri comperissent, more suo concilio habito, nuntios in omneis parteis dimisisse, uti de opidis demigrarent; liberos, uxores, suaque omnia in silvas deponerent; atque omnes, qui arma ferre possent, unum in locum convenirent. hunc esse delectum medium serè regionum earum, quas Svevi obtinerent: hic Romanorum adventum expectare, atque ibi decertare constituisse.* Quòd si Svevi heic Cæsari intelligerentur, qui aliis auctoribus; certè tam exiguo temporis spatio, xxviii dierum (x scilicet, quibus pons exstructus, & xviii, quibus trans Rhenum moratus Cæsar; ut ipse testatur ibidem) omnia hæc fieri haud faciliè potuissent; uti Svevi exploratores ad Rhenum mitterent; uti hi pontem à Romanis strui nuntiarent; ut illi discederent; ut in omneis parteis nuntios dimitterent; uti sua omnia colligerent, atque convasarent; ut in silvas cum liberis atque uxoribus unum in locum abderent; ut in mediam regionem sese conferrent, certamenque expectarent; uti denique hæc omnia Ubiis narrarentur. Et quis tandem ille locus foret, qui omneis, Albim inter, Danubium, Vistulamque amneis, & septentrionalem Oceanum, Germaniæ incolæ capere potuisset? At si Svevorum finis intelligas, qui iidem fuere Cattorum;

Cattorum;

Cattorum; facillè omnia fieri potuerunt. quidpe in Bacenim silvam heic quoque, ut postea comment. VI, sua Svevi omnia absconderunt; & in medio regionum suarum, quod est circa opidum *Mülhausen*, Romanos expectarunt.

Septimum argumentum his continetur verbis, eodem in commentario IV: *Publicè maximam putant esse laudem Germani, quamlatissimè à suis finibus vacare agros. hac re significari, magnum numerum civitatum suam vim sustinere non potuisse. itaque, unà ex parte à Svevis circiter millia passuum 1000 agri vacare dicuntur. ad alteram partem succedunt Vbii.* Viden, quemadmodum Ubiorum regione alteram illam partem sive latus Svevorum cingat? quod si de Taciti aliorumque Svevis intelligas, minùs aptè congruèque duo ista Svevorum latera cincta forent. nec equidem, si de Svevis Marcomannis ad Rhenum, Sedusiis, Harudibus, & Hermunduris. At, inquires, millia passuum 1000 vacasse illic, adfirmat Cæsar. Scio equidem pleraque sic habere exemplaria. verùm quis hoc crediderit? quidpe ab Albi dumtaxat, ubi extremos Cæsari fuisse Svevorum fineis demonstravi, 1000 millia passuum in orientem versùs si progrediare, non modò ad ultimum Germaniæ terminum, sed in Sarmatiam, ad Hypanis amnis fonteis, Amadocamque paludem (in confinio est Ruffiæ, atque Podoliæ) perveneris. Jam verò, quid fiet, si ultra Albim extremos Svevorum Cæsarianorum fineis posueris? longius scilicet aberrabis. Falsum igitur hoc esse de 1000 millibus passuum, manifestò liquet. Pleraque sic habere exemplaria dixi: namque sunt, quæ pro 1000 referunt c. At ne hoc quidem satis pro vero. nam ex Velleio Paterculo, Dione Cassio, & aliis rerum Romanarum auctoribus, satis liquet, Cæsarem Augustum, quum, post Julii Cæsaris obitum, bello Germanos trans Rhenum per legatos peteret, ultra Chattos versùs septemtriones reperiisse Cheruscis; versùs orientem æstivum Langobardos; utrosque cis Albim: versùs orientem æquinoctialem inter Salam & Albim, Hermunduros: trans Albim Semnonum magnam gentem. proinde falsò id ac parum bonà fide Julio relatum adfirmo. Verùm quam frequens ei sit, in terrarum dimensionibus æqua locorum intervalla excedere, suprà sæpius notatum est.

Octavum argumentum est in commentario primo, his verbis inclusum: *Hoc prælio (quo Ariovistus à Cæsare victus) trans Rhenum nuntiato, Svevi, qui ad ripas Rheni venerant, domum reverti cæperunt. quos Vbii, qui proximè Rhenum incolunt, perterritos insequenti magnum ex his numerum occiderunt.* Auxilio videlicet venerant Ariovisto. sic enim paullo antè, eodem commentario: *Treviri nuntiabant, pagos centum Svevorum ad ripam Rheni confedisse, qui Rhenum transire conarentur. Quibus rebus Cæsar vehementer motus, maturandum sibi existimavit; ne, si nova manus Svevorum cum veteribus copiis Ariovisti sese conjunxisset, minùs facillè resisti posset.* Treviros ait nuntiasse, Svevos Rhenum transire conari: Ubios autem recedenteis insequutos. ergo & in Trevirorum agrum transire Svevi conabantur, & si non in ipso Ubiorum solo, saltem prope confedisse, certum est. Ubios inter Rhenum ac Mœnum amneis, sive inter Coloniam Agrippinensem, Francofurtum, & Marpurgium opida, ex adverso Trevirici agri, coluisse, suprà libro secundo dictum est, fusiùsque infra demonstrabitur. Svevi igitur isti nulli alii esse potuerunt, quàm qui versùs 40 solis ortum à Treviris Ubiisque incoluerunt. Quòd si Hermunduros Svevos intelligas, sive quos alios inter Mœnum, Danubium, ac Rhenum: certè hi neque per Trevirorum fineis Rhenum transgressi, Ariovisto auxilio venissent, in Sequanis circa Mombeliardum cum Cæsare congressuro; neque domum revertentes ab Ubiis peti potuissent ex itinere: obstante haud modico, nec transitu facili, amne Mœno. Quin hæ voces, *pagos centum*, clarè atque apertè indicant, eosdem fuisse, quos postea, in comment. IV, ut suprà notatum, c pagos colenteis, Cheruscorum finitimos facit. Eò igitur redit ratio, uti nulli alii, quàm C A T T I sint habendi. At verò, inquires, centum pagi Svevorum quomodò venerunt; quum centum tantummodò pagos in universum Svevos habuisse Cæsar memoret in comment. IV? omnes igitur Svevi, id est, universa eorum natio suis sedibus profecta? Minimè. Cæsarem mirum sæpè esse rerum designatorem, suprà in Arduennæ silvæ descriptione satis paruit. Heic centum pagos nominavit speciatim, uti certum Svevorum genus, quod transire conabatur, peculiari aliquo indicio designaret. quidpe jam antea Svevorum erant alia genera in exercitu Ariovisti, *Marcomanni, Sedusi, Harudes.* His igitur universis Svevorum gentibus alia insuper Svevorum, ut ille censuit, natio jungere sese volebant C A T T I. hi c incolebant pagos; ex quibus quotannis, ut testatur ipse Cæsar comment. IV, *singula millia armatorum, bellandi causâ, suis ex finibus educebant. reliqui domi manebant; pro se atque illis colebant:* & quæ illic sequuntur. Centum igitur pagos ad ripam Rheni confedisse quum dicat, centum millia armatorum domo profecta fuisse innuere

intuere voluit. Bello autem sæpius petitos Ubios ab Svevis, id est, à Cattis, patet ex eodem commentario. quin ob id ipsum Ubii cum Cæsare amicitiam fecerant; rogabantque, uti se Svevorum oppressione liberaret. quod fecit, extructo ponte in Ubiorum fincis cum exercitu transgressus. Concludamus igitur jam; eosdem esse hos Svevos Cæsaris, qui Catti sunt Tacito, aliisque auctoribus.

Ergo quòd Cæsar, in commentario proximè dicto, ait *Svevorum gentem esse longè maximam, & bellicosissimam Germanorum omnium*; id de nullà alià, quàm Cattorum natione intelligi debet. hi quidpè tam amplos, ut mox infra patebit, incolerunt agros, uti latiores in totà Germanià unius nationis fincis haud sæpè demonstraveris. bellicosissimamque omnium Germanorum fuisse Cattorum nationem, Tacitus satis disertè indicat, in libro 10 de Germanià, his verbis: *Duriora genti corpora, stricti artus, minax vultus, & major animi vigor. multum, ut inter Germanos, rationis, ac solertia: præponere electos, audire præpositos, nosse ordines, intelligere occasiones, differre impetus, disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare; quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplina concessum, plus reponere in duce, quàm in exercitu. omne robur in pedite; quem super arma ferramentis quoque & copiis onerant. alios ad prælium ire videas; Cattos ad bellum. rari excursus, & fortuita pugna. & aliis Germanorum populis usurpatum, rarà & privatà cuiusque audentià, apud Cattos in consensum vertit; ut primum adoleverint, crimem barbarumque summittere; nec, nisi hoste caso, exuere votivum, obligatumque virtuti oris habitum. super sanguinem & spolia revelant frontem; seque tum demum pretium nascendi retulisse, dignosque patrià ac parentibus 20 ferunt. ignavis & imbellibus manet squalor. fortissimus quisque ferream in super anulum (signominiosum id genti) velut vinculum gestat, donec se cade hostis absolvat. Plurimis Cattorum hic placet habitus. jamque canent insignes, & hostibus simul suisque monstrati. omnium penes hos initia pugnarum: hæc prima semper acies, visu nova. nam ne in pace quidem vultu mitiore mansuescunt. Atque hanc virtutem bellicam, quam Cæsaris tempestate adversus Cherufcos, Ulpipetes, Tencteros, atque Ubios exercuerunt, perpetuò postea servarunt; uti nullum umquam acriorem in Germanià Transrhenanà, neque diuturniorem habuerint Romani hostem, quàm ipsos Cattos. Tencterorum Ulpipetumque vox apud Cæsarem est, quàm maxima Cattis laus, gloriaque virtutis tribuitur: *Sepe unis Svevis concedere; quibus nec dii quidem immortales pares esse possint.* Ac videre est apud auctores, nulli ferè eos auxilia sua 30 petenti denegasse. Quin eo ipso etiam satis magnitudinem declararunt, quòd quinque e corpore suo emiserint colonias celeberrimas, *Batavos, Caninefateis, Sunicos, &c.*, de quibus infra dicam, *Mattiacos*, atque *Inthonas*. Sed ego nimis prolixam ingressus sum orationem, dum satis superque probare laboro, *SVEVOS* Cæsaris esse eosdem populos, quos posteriores scriptores adpellavèrunt *CATTOS*. tanti scilicet erat, rem auditu novam, crediturque difficilem pluribus confirmasse argumentis: præsertim, quum non ignorem, ad eò obstinatos plerorumque esse animos, uti haud facile quidquam, nisi vulgatum, admittant.*

Ceterum Cæsaris auctoritatem fidemque sequuti postea alii auctores, qui hujus & Augusti res in Germanià gestas scripserunt, eodem Svevorum vocabulo passim Cattos adfecerunt. Sic Strabo, lib. 1v: *Πάντες δὲ ὑπερκεινται τῆς ποταμίας πύλης οἱ Σηῆται ὡς οὐρανὸν 40 ῥοδῶν Γερμανοὶ, καὶ διωάμει καὶ παρὰ τὴν Δαφίροντος τῶν ἄλλων. ὅφ' ἂν οἱ οὐδαμοὶ ἐξελαιωμένοι κατὰ φύσιν εἰς τὴν ἐν τῷ Ἰλῶν ὄρει.* hoc est: *Supra totam hanc Rheni ripam incolunt Svevi, Germanica natio, reliquis multitudine ac potentià superiores: à quibus Ubii pulsi cis Rhenum confugerunt.* in quibus verbis ista, *καὶ διωάμει καὶ παρὰ τὴν Δαφίροντος τῶν ἄλλων*, ex Cæsare desumfit. Cattos autem pepulisse Germanià Ubios, supra in horum cis Rhenum descriptione dictum est; pluribusque infra ostendetur. De iisdem Svevis sic Dio, lib. 11, sub Augusto Cæsare: *Γαίῳ δὲ Καρίνας ὄντι Σηῆτας πρὸ Ἰλῶν ὅτι ποταμὸν Δαφίροντος ἀπείσθη. 50* id est: *C. Carina Svevos, Rhenum magno numero transgressos, profligaverat.* Et Svetonius in vità Augusti: *Coërcuit & Dacorum incursiones, tribus eorum ducibus, cum magnà copià, caesis: Germanosque ultra Albim submovit. ex quibus SVEVOS & SICAMBROS dedenteis se, 50* traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit. Dio, libro prædicto, sub eodem Augusto: *Ἀθροῖσι πρὸς ἀλλήλους Δακίται καὶ Σηῆται ἐμαχέσθησαν.* id est: *Dacorum quoque & Svevorum turme depugnarunt.* Florus lib. 1v, cap. ultimo; de Druso, qui Augusti auspiciis Germaniæ gentis perdomuit: *Inde validissimas nationes, Cherufcos, Svevosque & Sicambros pariter adgressus est.* Ovidius, aut potiùs Peto Albinovanus, in consolatione ad Liviam, super eodem Druso:

*Ille genus Svevos acre, indomitosque Sicambros
Contudit; inque fugam barbara terga dedit.*

Cattos

Cattos intelligere quemque per *Svevorum* vocabulum, supra in Sunicis demonstratum est. hi quidpe fuere pars illa Svevorum dedita, inque Galliam transducta à Tiberio, auspiciis Augusti. Quòd autem Strabo, Dio, Florus, & alii nonnulli Chattorum nomen ceu diversum ab Svevorum vocabulo retulerunt; id eâ ratione factum, quòd diversorum temporum auctores sequuti sunt: quorum primi eam gentem adpellarunt Svevos; proximi deinde Chartos. De cetero erravit Dio haud modicè, libro supra dicto, in his verbis: οἱ μὲν Σαυήλοι πῶρον ἔϋλως, ὡς γὰρ πικρὰς ἐπέειν, νέμονται· πικρὰ δὲ ἢ καὶ ἄλλοι τέτων ἔϋλητων ὀνόμα' αὐτοῖσι πικρῶν. id est: *Svevi equidem, si accurate dicendum, trans Rhenum incolunt: multi tamen alii etiam id nominis usurpant.* Imò multi isti alii, longius à Rheno distiti, veri ac germani erant Svevi: illi verò inter Rhenum & Albim improprie à Julio Cæsare, quem alii sequuti sunt, dicti fuere Svevi, quum vero ac proprio nomine essent Chatti.

Sed tempus est ab falso hoc Svevorum vocabulo, ad verum genuinumque gentis nomen transire; sineisque ejus certis describere limitibus. Auctor igitur noster, postquam de Alemannis, qui decumatis agros exercebant, sermonem absolvit; *Ultra hos*, inquit, *Catti initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusis ac palustribus locis, ut cetera civitates, in quos Germania patescit: durant siquidem colles, paulatimque rarefunt. & Cattos suos saltus Hercynius prosequitur simul atque deponit.* Et paullo post: *Proximi Cattis certum jam alveo Rhenum, quiq; terminus esse sufficiat, Usipii ac Tencteri colunt.* Usipios atque Tencteros ripam Rheni, inter Agrippinensem coloniam & Batavorum insulam, incoluisse, infra docebitur. itaque quia hos auctor heic Cattis continuò subnectit, nec quidquam de Juhonibus, unâ cum Mattiacis, aliâ Cattorum parte, meminit; quos, expulsis Ubiis, agros eorum in ripâ Rheni obsedisse, infra ostendetur: sub uno eodemque Cattorum nomine & ipsos eum comprehendisse credibile est. quod etiam ex eo patet, quòd ultra Alemannos, unos ponit vel nominat Cattos: qui minimâ parte, si demas Mattiacos, inter Mœnum ac Rhenum sitos, Alemannorum agro contermini fuerunt. Quapropter, quòd ait Cattos ab Hercynio saltu initium finium suorum inchoare, id de Mattiacis atque Juhonibus maximè intelligendum. quidpe hodièque in lævâ Mœni ripâ, haud procul Rheni confluentibus, ingens sternitur silva, vulgari vocabulo *der Speßard*; & alia, in lævâ Segi fluminis ripâ, quæ etiam regioni nomen dedit, vulgò *der VVester wald*. de qua, ut infra in Bructeris ostendetur, hæc cecinit Claudianus, in panegyrico de IV. consulatu Honorii:

Venit accola silvæ Bructerus Hercynia.

Hæ igitur partes fuere quondam Hercynii saltus. Versus autem fonteis Mœni simul atque Salæ, Hermundurorumque confinium, alia pars visitur dicti saltus, latè longèque in septemtriones sese extendens, vulgari nomine *der Düringer wald*, id est, *Theuringica silva*: ubi olim Hercynius saltus Cattos suos deposuit, susceptis inde Hermunduris. Sed nos Juhonum Mattiacorumque sineis separatim postea describemus. nunc de unis Cattis. A meridie igitur Mœno amne, inter confluentem Salæ, & confluentem Redonitii amnis, ab Alemannis submovebantur. ab ortu, eodem Mœno, & Radiaco flumine, hinc lineâ ad majorem Salam, & opidum ei adpositum *Salefeld* ductâ, & inde ipso Salâ ad confluentem usque Albis, ab Hermunduris Svevis arcebantur. Tacitus annal. XII: *Eâdem aitate inter Hermunduros Cattosque certatum magno prælio, dum flumen gignendo sale fecundum, & conterminum, vi trahunt.* Flumen hoc esse Salam, nomen ipsum aperte clamat. *salz* quidpe, *salt*, & *solt*, Germanis atque Anglis idem est, quod Græcis ἅλις, Latinis *sal*. quin & fontes hodiè salis in Hallâ Saxonum ad idem flumen celeberrimi. nec ipsum frequens per Germaniam *halla* vocabulum, aliud significat, quàm salis fonteis, sive salinas. Ab septemtrionibus terminus inter Cattos Cheruscicosque fuit, mons atque silva Bacenis. lineam igitur duco à Salæ Albisque confluentibus ad opidum usque *Ballenstede*; inde per dictum jugum, quod nunc vulgò dicitur *der Hartz*, ad opidum in eo situm vulgari vocabulo *VVilde man*: hinc aliam lineam ad confluentis usque Visurgis & Ambræ fluminum. Ab occasu, quâ antiquitus Dulgibini, Bructeri, Marfi, Tubantes, Sigambri, Tencteri, nempe alii aliis temporibus occurrebant, Ambrâ amne cingo, ad vicum usque *Dale*; atque hinc porrò montium jugo, quod juxta opida *Permont*, *Bloomberg*, *Hoven*, *Oldenbeke*, *Kleineberg*, versus opidum *Briilon* procurrit: inde lineâ ad Adranæ (vulgò est *Eder*) usque fontem. hinc aliâ lineâ ad supra dictum Salæ Mœnique confluentem actâ, primò ab Ubiis, postmodum verò ab Juhonibus ac Mattiacis distinguo. At postquam Dulgibini, Cheruscorum clientes, de quibus infra erit sermo, sub Trajani principatus initium, patriis sedibus relictis, in Chamavorum agros, quos hi, in Bructerorum sineis transgressi, relique-

reliquerant, immigrarunt; Chattorum nonnulli in partem vacuarum sedium successerunt. quò illud spectat auctoris nostri: *Chaucorum gens in Catos usque sinuatur*. Limites igitur ab hac parte promoveo, ab septentrionibus per Visurgim amnem à confluenta Ambræ, ad confluentem usque fluminis, quod 1v millibus passuum infra opidum *Flotow* Visurgi miscetur: inde ab occidente, per lineam ad prædictum montium jugum, medio situ inter duo opida *Lemgow, & Barndorp*.

Regiones nunc dictis Chattorum finibus comprehenduntur istæ: Thuringia & Hassia totæ; omnis item Grubbenhagensis ducatus; episcopatus Paderbornensis dimidia pars, Visurgi adfixa; abbatia Fuldenensis; Franconiæ Coburgiensisque ducatum portiones. Errant, suo more, quamvehementissimè Strabo ac Ptolemæus, Chattos inter mi-
nores Germaniæ gentes numerantes.

Antiquum CATTORUM nomen retinere nunc HASSOS, haud dubitandum est. nam T & S commutativæ sunt pro ratione dialectorum apud Germanos literæ. sic quidpe inferioribus Germanis, sive Saxonibus, dicuntur *Wat, dat, Water*; quæ superioribus sunt *Was, das, Wasser*. qui igitur nunc HASSI, antiquitus aliâ dialecto vocabantur HATTI. quum autem prisca illis Celtis H adspiratio densius, ut supra ad Vahalem dictum, exprimeretur, quasi geminata; factum inde est Græcorum *χ*, id est, Latinorum *ch*. unde ipsius gentis nomen apud Strabonem & Dionem legitur ΧΑΤΤΟΙ. & apud Plinium, item apud Tacitum, in duobus prioribus annalium libris, CHATTI; apud Ptolemæum verò ΧΑΤΤΑΙ. ex quo postea, X, mutato in confine K, sive adspiratione rejecta, factum est Romanis CATTI: quemadmodum ex *Vabali, Vachalis, & Vacalis*; item ex *Drahono, Drachonus, & Draconus*. Sed Chattos, olim etiam dictos fuisse CHASSOS, Germanicè *Chassen*, pro *Hassen*; fidem facit *Cattuvariorum* vocabulum inde derivatum: quos alii *Chattuarios*, alii *Chassuarios* adpellarunt; ut infra, cap. xv, ostendetur. Apud Aethicæ cosmographum, in recensione gentium Oceani, ut ille vocat, orientalis, corruptâ scripturâ legitur vocabulum *Cattigaucos*; pro *Chattos, Chancos*.

Ceterum, opida Svevis suis Cæsar tribuit comment. 1v, his verbis: *Svevos, postquam per exploratores pontem fieri comperissent, more suo concilio habito, nuntios in omnes partes dimisisse, uti de opidis demigrarent*. Verum minus propriè heic vicos eum adpellavisse opidorum vocabulo, nulla; Germanis prisca fuisse opida, supra lib. 1, cap. xiii, ostensum est.

Caput tamen Cattorum gentis refert Tacitus, annalium lib. 1, MATTIUM, sub initium principatus Tiberii; quum Mattiacorum nomen, quod inde postea derivatum, nondum exstaret. De hoc in Mattiacis, quorum postea fuit, plura dicam.

Princeps hodiè Hassiæ urbs est vulgari vocabulo *Cassel*; quam imperitum antiquæ historiæ geographiæque vulgus Latinorum vocat *Cassellam*, quum verum genuinumque & antiquissimum loci nomen fuerit CASTELLUM CHATTORUM: quemadmodum Flandriæ nunc opidum *Cassel*, olim fuit *Castellum Morinorum*; & ad Mosæ lævam ripam arx nunc *Kessel*, olim *Castellum Menapiorum*. A Druso Germanico *Chattorum castellum* fuisse conditum, è Floro satis patere puto. Is de Drusi rebus per Germaniam gestis, sic lib. 1v, cap. ultimo: *Præterea in tutelam provinciarum, præsidia atque custodias ubique disposuit, per Mosam flumen, per Albim, per Visurgim. nam per Rheni quidem ripam, quinquaginta amplius castella direxit*. In his castellis ad Visurgim haud dubiè fuit dictum *Castellum Chattorum*, lævæ Fuldæ amnis ripæ, 1x millibus passuum supra Visurgis confluentem, impositum. nec obstat, quòd Florus Fuldam nonnominavit. sic quidpe neque Amisæ neque Luppæ amnum meminit: apud quos tamen castella & præsidia posuisse Drusum, infra patebit. Id verò maximè in Chattorum Castello notandum, quòd & hoc in Romanum imperium, id est, Galliam spectante ripâ situm; quemadmodum omnia illa amplius castella ad Rhenum; & Castellum Menapiorum ad Mosam.

CAP. VI.

50

De UBIIS.

CHATTIS finitimos fuisse ab occidente ad Rheni ripam UBIS, satis ex iis patuit, quæ superiori capite ex Cæsaris commentariis allata. his conjunge ea, quæ superiore libro de ejusdem gentis in Galliam migratione dicta sunt. A Chattis scilicet quum perpetuò, jam inde ab iis temporibus, quæ Cæsaris in Galliam expeditiones præcesserunt, premerentur, ob eamque causam amicitiam cum Cæsare fecissent, auxilium ejus implorantes; tandem Augusto supplices facti, uti in Galliam